

Boek: Hardopdenkend leren lezen

Auteur: Jeffrey D. Wilhelm - vertaling Eefke de Groot

2008, 1ste Nederlandse druk, Onderwijs Maak Je Samen, Stationsplein 8

5701 PE Helmond, 184 pp

ISBN 978-90-79336-08-01

Bespreker: Lief Nauwelaerts

Datum: april 2009

In een notendop

Wat?

Dit boek gaat over leren lezen. Begrijpend lezen. De titel doet vermoeden dat het gaat over een techniek waarbij de leerling hardop denkend zijn leesvaardigheid bijspijkt.

Inderdaad. Hardop denken is volgens de auteur van dit boek een manier om te leren actiever grip te krijgen op de tekstinhoud. En daar komt het toch op aan. Een tekst begrijpen vereist dat je telkens opnieuw verbanden legt.

Ervaren lezers passen moeiteloos complexe leesstrategieën toe. Zo herkennen ze bvb leemtes in de tekst, en vullen die in met relevante, zelf bedachte inhoud. Dan toetsen ze of deze inhoud klopt met de verdere tekst. Op deze wijze gaan ze actief op zoek naar verbanden. Dat is nodig, want een schrijver wil wel communiceren met de lezer, maar doet dat bewust of onbewust vaak op een indirecte manier.

Om in de huid van de auteur te kruipen, dien je dus beroep te doen op heel wat strategieën. Deze worden keurig op een rijtje gezet in het eerste hoofdstuk van dit boek, op p.27 en 28.

De meeste leerkrachten zijn zelf ervaren lezers. Ze vinden deze strategieën zo vanzelfsprekend dat het hen moeite kost om moeilijkheden te herkennen bij lezertjes die moeizaam en/of met tegenzin lezen. Slechts als deze leerlingen hardopdenkend lezen, merk je pas echt dat zij deze strategieën helemaal niet toepassen.

Daarom alleen al, loont het de moeite om zo'n lezertje hardop te laten denken tijdens het lezen.

Maar dit boek gaat veel verder dan dat. Het reikt ook de mogelijkheid aan om deze strategieën gericht aan te leren.

Inhoud

In het **eerste hoofdstuk**, p.31 en volgende, geeft de auteur beknopt aan welke activiteiten of strategieën essentieel zijn om een moeizame lezer te doen evolueren tot een geoefende lezer.

- activeren van voorkennis en deze verbinden met de tekstinhoud,
- decoderen van de tekst op woord- zins- en tekstniveau,
- jezelf een leesdoel stellen
- voorspellen

- visualiseren
- vragen stellen
- samenvatten
- checken of je het begrijpt
- reflecteren
- toepassen wat je geleerd hebt

Van daaruit vertrekt hij om aan te geven hoe en waarom de 'hardopdenk-techniek' kan helpen om deze strategieën te verwerven.

In het **tweede hoofdstuk**, p.43 t/m70, legt de auteur deze methode stap per stap uit en illustreert hij dit - vooral in de laatste stap - met verhelderende praktijkvoorbeelden.

Stap 1: passende tekst of fragment kiezen

Stap 2: een strategie kiezen

Stap 3: doelen met de leerling bespreken

Stap 4: zelf hardopdenkend voorlezen en commentariëren

Stap 5: leerlingen in de tekst aanwijzingen laten onderstrepen

Stap 6: olijsten van bruikbare aanwijzingen

Stap 7: toepassen van deze strategie op andere situaties

Stap 8: oefenen

Zeer bruikbaar zijn ook de geheugensteuntjes op p.64-70 die leerlingen kunnen hanteren bij de tien vooropgestelde leesstrategieën.

Hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 gaan dieper in op sommige aspecten van deze methode: hoe kom je van vrij uiten van leesgedachten tot gestuurde reacties (hoofdstuk 3), hoe leer je via hardopdenkend lezen jezelf controleren en het leesbegrip herstellen (hoofdstuk 4) en hoe kan je de leesbetrokkenheid van leerlingen verhogen door hen te leren visualiseren (hoofdstuk 5). Ook andere dan de gebruikelijke leesteksten komen aan bod in hoofdstuk 6: de tekststructuur van een nieuwsbericht, een satire, een betoog of een detectiveverhaal bvb, kunnen immers grondig van elkaar verschillen.

Het boek sluit af met **hoofdstuk 7** over de manier waarop je dit leerproces kan evalueren. Het gaat hier over het evalueren van het strategiegebruik, wat dus een procesevaluatie is. Procesevaluatie heeft als voordeel dat zowel leerkracht als leerling hierdoor te weten komen in hoever een bepaalde strategie beheerst wordt.

Dit laatste is niet zo gebruikelijk in het onderwijs. Veel meer richt men zich op productevaluatie: men wil weten of de leerling correct kan antwoorden op vraagjes over de inhoud van een tekst. Maar wat als een leerling een lage score behaalt? Dan ben je met productevaluatie geen stap verder. Wil je komen tot een goede remediëring van begripend lezen bij moeizame lezertjes, dan dien je ook te beschikken over een goede manier om de vooruitgang te checken. En dat vind je in dit mooi uitgewerkt hoofdstuk. Zowel ten behoeve van jezelf als van de leerling zijn er duidelijke checklists, die je op weg helpen om een begeleidingsplan uit te stippelen.

Meerwaarde

De echte meerwaarde van dit boek ligt nog enigszins verder dan je bij het lezen van het voorgaande zou vermoeden: bij deze methode denkt namelijk niet alleen de leerling hardop, ook de leraar!

De leraar staat hierbij model voor het kind. Hij "model-leert". Volgens het onderzoek dat de auteur, Jeffrey Wilhelm, voerde, blijkt dit een zeer effectieve manier te zijn om leerlingen bij complexe leerleesprocessen te begeleiden.

De auteur liet zich hierbij inspireren door Vygotsky, de bekende Russische leerpsycholoog. Van hem weten we dat een leerling slechts leert als hij *in de zone van de naaste ontwikkeling* zit. Daartoe bied je leerstof aan die niet te makkelijk, maar ook niet te moeilijk is. En dat is ook volgens de auteur van dit boek ontzettend belangrijk. Vooral met betrekking tot de te hoge moeilijkheidsgraad. Te vaak worden teksten aangeboden die voor de meeste leerlingen boven hun petje gaat. Zeker in de hogere jaren van het basisonderwijs.

Net als Vygotski vindt Jeffrey Wilhelm de leraar heel belangrijk als medium. Hij/zij kan zijn strategische expertise best overbrengen op de leerlingen door voordoen of model-leren. Zo bvb bij de verken-strategie. Eerst legt de leerkracht uit waarom het nuttig is dat je je al een beeld vormt bij het bekijken van de titel, bij het zoeken naar de bron, naar de auteur, bij het nadenken over de vermoedelijke inhoud... Dan past hij deze strategie toe, hardopdenkend, bij een tekst. Nadien begeleidt de leerkracht de leerling die deze strategie toepast, tot deze de verkenstrategie zelfstandig en correct kan toepassen.

Tijdens het hardop denken stelt de leerkracht zichzelf ook *vragen*. Deze vragen worden niet ter plekke beantwoord. Deze vragen geven wel aan hoe je als lezer zelf verbanden wil leggen tussen het gelezene en latere pagina's. Voorspellen blijkt immers een heel waardevolle leesstrategie te zijn.

Wie?

Je voelt aan alles dat de auteur van dit boek met zijn beide voeten in de praktijk staat. In het voorwoord staat dit ook vermeld: "Jeffrey Wilhelm koppelt onderwijsonderzoek aan praktische toepassing en brengt sprankelend leesonderwijs zelf in de praktijk."

Jeffrey Wilhelm is een Amerikaanse onderzoeker, die aanvankelijk - zoals anderen- de hardopdenk-techniek gebruikte als een onderzoekstechniek om denkprocessen te bestuderen en te ontrafelen. Van hieruit begreep hij dat dit ook een effectieve manier is om leerlingen te begeleiden bij complexe leesprocessen.

Door dit uit te proberen bij de begeleiding van moeizame lezers evolueerde hij van onderzoeker tot een echte praktijkdeskundige.

De Engelse titel van dit boek luidt: 'Improving Comprehension with Think-Alouds Strategies'

Voor wie?

Het boek is bestemd voor iedereen die aan de slag wil gaan om kinderen en jongeren extra te begeleiden bij het begrijpend lezen.

Nergens staat beschreven wat Jeffrey Wilhelm verstaat onder moeizame lezer, maar het is duidelijk dat hij niet -of niet alleen- leerlingen met dyslexie bedoelt. Ook heel wat kinderen die vlot technisch kunnen decoderen, zijn gebaat met deze leestraining. Het loont de moeite om eens na te gaan of en hoe de kinderen van je klas bepaalde leesstrategieën hanteren! Anderzijds hebben ook heel wat leerlingen met dyslexie net omwille van hun leeshandicap een weerstand ontwikkeld tegenover het lezen. Hierdoor misten ze kansen om zelfstandig tot complexere leesstrategieën te komen.

Hardopdenkend lezen kan dan een mooie invalshoek zijn om met hen tot een mooi leerproces te komen.

Het boek is geen receptenboek, maar het geeft wel vele praktische aanzetten om –zelfs aansluitend bij de gevolgde leesmethode - zaken uit te proberen. Ben je leerkracht of zorgcoördinator in de bovenbouw van de basisschool, en wil –en kan je- extra tijd uittrekken om moeizame lezertjes te begeleiden, dan is dit boek echt iets voor jou!

Aanrader?

“We lezen echt snel. We lezen zelfs zo snel, dat ik alweer vergeten ben wat we allemaal gelezen hebben.”, zo zei een lezertje dat meedeed aan een versneld leesprogramma. Dat inspireerde Jeffrey Wilhelm tot de volgende bedenking:

“Soms lezen we inderdaad te snel. En soms onderwijzen we te snel. Hardopdenkend lezen is een manier om het lees- en het onderwijsproces af te remmen. Goed onderwijs heeft tijd nodig. Als leerlingen moeite hebben met teksten dan is het aan ons om leerlingen strategieën te onderwijzen, zodat ze deze leren kennen en kunnen toepassen. Dat is onze taak.”

Deze slotbedenking vormt meteen ook de rode draad in dit boek. Het doet me denken aan een ander mooi citaat: Het gras groeit *niet* sneller door eraan te trekken.

Voor wie het hiermee eens is, en wie vooral bekommerd is om het leesleerproces zelf dat het kind doormaakt, is dit boek een echte aanrader.

In het boek zegt Jon, een moeizame lezer, boos: “Waarom heeft niemand me ooit verteld dat lezers dit doen?” doelend op een zopas aangeleerde strategie.

Hij ging verder: “Het is net als worstelen. Je moet er met je hoofd helemaal bij zijn. Je moet de trucjes kennen en toepassen. Als je niets doet, dat wordt het helemaal niks. Nu begrijp ik het.”